

Helle Ravn: Havens bevaring og historie.

Museumsinspektør på Langelands Museum. Forfatter til 3 bøger om havehistorie - delvis sammen med sin mand Peter Dragsbo "Havetid", "Jeg en gård mig bygge vil", "Taks og tempel" (se nedenfor for bibliografiske data). Har i 7 mdr. sidste år undersøgt havens udvikling i Danmark i perioden fra 1950 og frem. Og det vil der komme en publikation ud af - vi venter spændt!

Har nu sammen med Irene Hellvik startet et bevaringsprojekt i museumsregi for pryddplanter. Problemet med haverne er, at de i bevaringssammenhæng befinder sig i et tomrum imellem landskabsfredningerne og bygningsfredningerne.

Helle fortalte om havens historie i Danmark

Den korte version beskrevet i nogle eksempler.

Eksempel: Ældste - akvarel fra 1864, hvor haverne var med kvadrater med kantplanter (f.eks. buxbom). Runde busketter med gange imellem. Baggrunden for regionale forskelle blev diskuteret: Der hvor malkepigerne malkede i stald (Sjælland) var der et "overskud" af tid til at rive gange og luge busketter. Dette gav i disse egne meget velplejede haver op med 1900, i modsætning til Jylland hvor der overvejende blev malket på marken. Her var der nyttehaver - kålgårde - men i praksis ingen prydhaver.

Et eksempel fra Viborg viser mest af alt MANGLEN på have; Her var helt åbne haver helt uden egentlig prydhave. De lokale normer og kultur betyder mere end penge og tid i denne sammenhæng.

Typisk i den tid, var nyttehaverne bagved huset, hvor det ikke kunne ses så meget, mens prydhaven var på husets forside.

Men også tysk kulturpåvirkning gav udtryk i haver på Fyn og i Sønderjylland, med stedsegrønne - f.eks. formklippede taks på Als - som til dels findes bevaret til i dag (for mere information - læs i "Taks og tempel")

I 1930'erne kom rette linier, græsplæne (!) og stauderabatterne.

Helle viste et andet eksempel fra Assens, hvor der var kålgård bagved huset, og en rigtig byhave foran med græsplæne, rette linier i strukturen. Ingen stedsegrønne og ingen siddepladser ("havemøbler" eller "terrasser"). Haven blev vist på billede fra 1950, og i 2006, hvor stort set hele grundstrukturen var bevaret.

Et andet eksempel fra Assens er en villahave der var grundlæggende samme anlæg fra 1951 til 2007. Med revne gange og rette linier. De "buede" græsplæner sås fra 1960'erne (billedeksempel fra Dæhnfeldt-reklame).

Helle viste også til sammenligning en Assens-have anlagt (iøvrigt ved hjælp af havearkitekt) i 1970'erne. Her var indtrykket buede flisegange, tilhørende buede græsplæner samt stedsegrønne indkøbt som store planter.

Helle fremførte teorien om at "sten & fiberdug" - haverne er opstået som en provinsby - idé om at få et "by-udtryk" i haven. I nye parcelhuskvarterer i BYEN (f.eks. Dragør) kan man se nyanlagte "natur-haver" - f.eks. derfra en have med en blomstereng i forhaven!

Diskussion om dette - andre havde eksempler de mente var i strid med teorien. Også en diskussion om hvorfra de forskellige have-udtryk stammer; Hvad kommer først: Havebladets, avisens eller magasinets præsentation af en havetype, eller havetyper som indtryk fra en rejse eller en rejsende?

Til sidst gav Helle en række **eksempler** på særdeles **bevaringsværdige haveanlæg** der er forsvundet helt op til nyeste tid - fordi der ikke er en bevidsthed om bevaringen, på samme måde som der er med gamle bygningsværker eller landskaber, og slet ikke noget regelgrundlag for området. Det gælder både enkelte sorter/individer og anlæg. Eksempler fra Lyø og Strynø med billeder af særdeles bevaringsværdige haveanlæg.

Til allersidst en præsentation af det nyeste museums-initiativ for at sætte bevaringen af lokale veldokumenterede planter i system; specielt narcisser, iris og roser. Når man skal inventere og i sidste ende accessionere planterne og deres historie er øerne et godt sted at starte (Langeland, Omø, Orø m.v.).

Der findes nogle få veldokumenterede samlinger: Haven i Højer Mølle har en veldokumenteret lokal samling. Langelands Museum har en rosenhave med over 25 lokale rodægte gammeldags roser med veldokumenterede historier. Helle og Irene´s initiativ med lokale indsamlinger og dokumentation på museer er i udvikling - "hvis bare hvert museum kunne tage 10 sorter...". Spændende hvordan det kommer til at gå.

Nedenfor er det brev som Irene og Helle har sendt til deres museums-kollegaer.

Der var spontan opbakning fra både Helle og tilhørerne til, at Frøsamlerne kunne gå ind og lave en "sikkerhedskopi" af disse samlinger ved vores adoptionssystem. Dette vil vi arbejde videre med sammen med Helle.

Litteratur:

Helle Ravn: "Havetid - den almindelige danske have - kulturhistorisk set", 2000

Dragsbo, Peter & Helle Ravn: "Jeg en gård mig bygge vil - der skal være have til."
Landbohistorisk Selskab 2001

Helle Ravn & Peter Dragsbo: "Taks og trempel : havekultur og byggeskik på Als gennem 200 år." Historisk Samfund for Als og Sundeved 2002.